

Průzkum Karlova mostu v průběhu stávající opravy parapetů a mostovky

Jan BERÁNEK

Úvod

V současné době provádí oddělení průzkumu NPÚ, ústřední pracoviště průzkumu a dokumentaci nálezových situací, které se objevují při současné opravě Karlova mostu.¹ Pracovníci oddělení byli v rámci instituce vedením oficiálně vyzváni k provádění průzkumu až v pokročilé fázi průběhu opravy.² Tím samozřejmě došlo ke ztrátě informací, které jen částečně nahrazuje fotodokumentace, pořizovaná dodavatelem během vlastních stavebních prací.

Dokumentace sestává ze základní obhlídky nálezové situace, kterou lze podle potřeby nechat patřičně upravit (očistění, prohloubení sondy vkopu a tak podobně), fotodokumentace a kresebného náčrtu, většinou následně oměřeného. U parapetů je v případě některých vybraných kamenných kvádrů prováděna dokumentace opracování povrchu (fotografie, frotáž), což pomáhá určit jejich stáří. Důležitou součástí dokumentace je fotogrammetrie nejdůležitějších nálezových situací. V neposlední řadě se uskutečňuje odběr vzorků kamene pro petrografickou analýzu a v současnosti také rozbor malt.³

Naše přítomnost na stavbě není každodenní, avšak díky dobré komunikaci s vedením stavby a projektantem být ani nemusí.⁴ Kromě toho provádíme každý týden alespoň zběžnou prohlídku, abychom předešli možné ztrátě významných nálezových situací.

Pokud jde o míru dochování historických konstrukcí, je třeba rozlišovat mostovku a vlastní parapet. V případě parapetu se situace liší u jednotlivých mostních polí. Obecně lze říci, že parapet byl z větší části přezděn při poslední opravě mostu v letech 1965–1978. Zásah byl natolik razantní, že v některých polích byly vyměněny nejenom všechny řady kamenů vlastního parapetu, ale také navazující části vnějšího líce, které se již nacházely pod úrovní dlažby mostu. Následující dvě až tři řady nejsou výjimkou, což zjevně souvisí s hloubkou založení betonových podkladních vrstev mostovky. Pokud nedošlo k výměně kvádrového líce až do této hloubky, byly ocelové pruty na okrajích spodní železobetonové desky bez skrupulí zakotveny do zachovaného historického kvádrového oblkladu vnějšího líce. V přezděných částech parapetu je pojivem cementová malta. Druhový rejstřík

kamenných bloků tvoří z větší části zastoupený božanovský pískovec, následovaný druhotně uloženými bloky pískovce staršího původu (petřínského, žehrovického a hořického).

Z předchozího vyplývá, že v případě mostovky byly při poslední rekonstrukci až na jedinou výjimku odstraněny všechny dochované historické (?) vrstvy mostovky včetně předpokládané izolace a nahrazeny vrstvami betonu. Stratigrafii těchto starších vrstev prozatím neznáme, neboť se dosud nepodařilo nalézt takřka žádnou dokumentaci z poslední opravy. Neznáme proto ani skladbu konstrukcí mostovky četných mladších oprav či výměn v období před 1965–1978. Již zmíněnou výjimkou je blok staršího zdiva při severozápadním nároží Staroměstské mostecké věže v I. mostním poli (jde o zadržku raně barokního příkopu – viz dále).

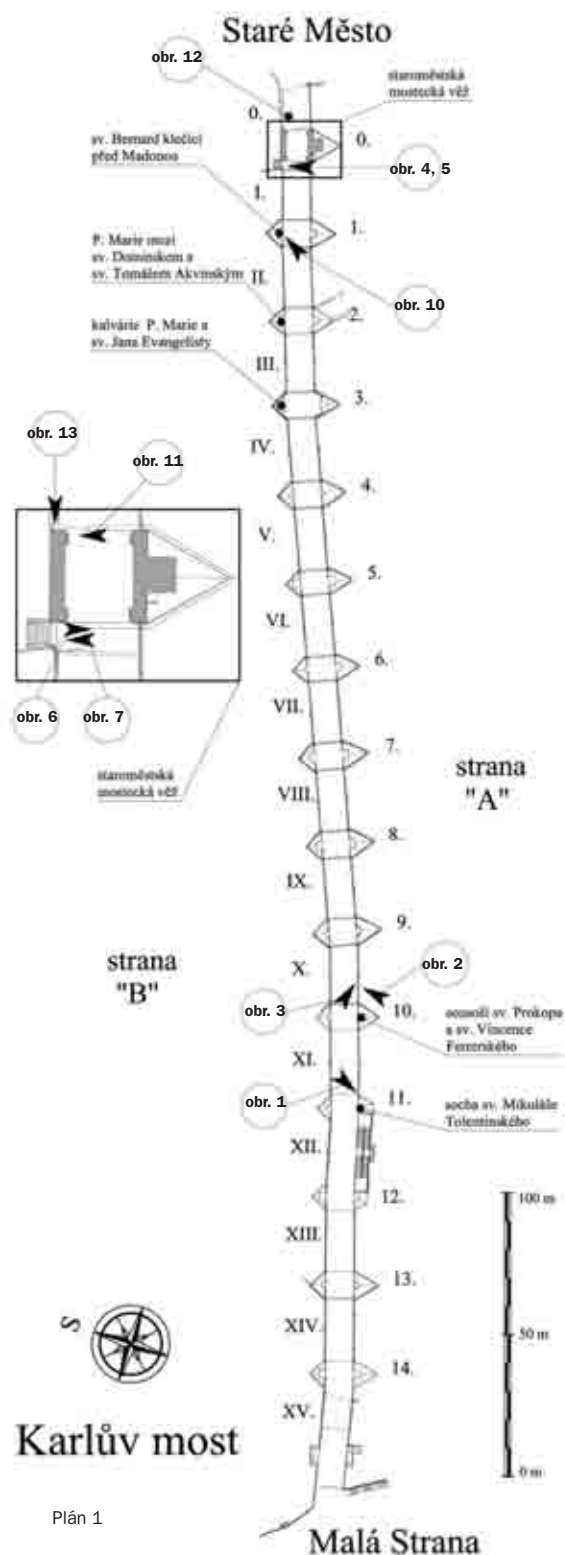
■ Poznámky

1 Průzkum je prováděn v rámci operativního průzkumu a dokumentace, které jsou součástí průběžně řešeného institucionálního úkolu vědy a výzkumu NPÚ č. 21301: *Vědecký výzkum a aplikace metod operativního zpracování stavebněhistorických a umělecko-historických průzkumů prováděných při obnově kulturních památek a nemovitostí v památkově chráněných územích.*

2 Průzkum byl započat až v lednu 2009. Do té doby proběhla oprava mostovky a parapetu na jižní straně mostu v rozsahu XV.–XIII. mostního pole, na straně severní pak v rozsahu XV.–VI. pole. Pokud jde o číslování jednotlivých pilířů a polí mostu, přidržujeme se dnes již běžně užívaného, byť nepřilíší šťastně zvoleného systému, v němž jsou pilíře značeny arabskými a mostní pole římskými číslicemi průběžně od nábreží Starého Města směrem k Malé Straně. Přitom je skryté první pole vedle Křižovnického náměstí označeno jako nulté, stejně jako první pilíř, na němž stojí Staroměstská mostecká věž. Na malostranském břehu řeky je most zakončen XV. polem a 15. pilířem před dvojicí malostranských věží. V projektové dokumentaci je jižní strana mostu ve směru toku označována jako A, severní pak jako B.

3 Fotogrammetrii v kvalitě odpovídající výstupům průzkumu prováděl smluvně J. Hlavatý, petrografii a rozbor malt pak R. Příkryl z PÍF UK.

4 D. Kara jako zástupce projektanta a R. Cihlár za vedení stavby vždy včas upozornili na nově otevřenou část stavby, případně na nově odhalenou nálezovou situaci.

Autorem všech fotografií je Jan Beránek, 2009.

Plán 1. Praha, Karlův most, plán mostu s vyznačením průřezů v průběhu stávající opravy parapetů a mostovky.

Obr. 1. Praha, Karlův most, pohled na vnitřní líc jižního parapetu XI. mostního pole (upravo podstavec sochy sv. Mikuláše Tolentinského). Snímek zachycuje 5, respektive 6 horních řad kamenů parapetu. Svrchní 3, respektive 4 řady pocházejí ze sklonku 19. století, s četnými výměnami při poslední generální opravě mostu v 70. letech 20. století. Naproti tomu spodní dvě obnažené řady jsou pravděpodobně autentickým středověkým zdivem, pojeným vápennou maltou narůžovělé barvy.

1

K nejlépe dochovaným historickým částem parapetu náleží jižní úsek XI. mostního pole, nacházející se mezi 10. pilířem se sousoším sv. Vincence Ferrerského a sv. Prokopa a 11. pilířem se sochou sv. Mikuláše Tolentinského (pole východně od schodů na Kampu) (obr. 1).⁵

Jižní strana X. mostního pole mezi 9. pilířem se sochou sv. Lúdmily, učící sv. Václava číst, a 10. pilířem se sousoším sv. Vincence Ferrerského a sv. Prokopa je exemplárním případem, jak negativně působila svrchní keramzitbetonová vrstva mostovky, provedená při opravě v letech 1965–1978. Na vnějším jižním líci mostu je patrné odtržení horních řad bloků parapetu od spodních, přičemž všechny byly vyzděny při poslední opravě mostu v letech 1965–1978. Porucha, kdy došlo k odtržení a posunutí parapetu od vnějšího líce, je proto důsledkem působení keramzitbetonové desky během posledních cca 30 let (obr. 2).

Vnitřní líc parapetu X. pole je ve spodní 4. řadě kamenů parapetu opatřen ústupkem, který ovšem neprobíhá v celé řadě, neboť celé zábradlí, jak již bylo zmíněno, bylo přezděno při poslední opravě. Pozoruhodná je skutečnost, že ústupkem s do roviny přisekaným lícem jsou opatřeny i recentní bloky božanovského pískovce. Zda byl ústupek odsazením pro dlažbu, již nelze jednoznačně prokázat (obr. 3).

U 3. pilíře (Kalvárie s Pannou Marií a sv. Janem Evangelistou) byla zjištěna situace dvou stavebních fází soklu, kdy k baroknímu zdivu z pískovcových kvádrů byly druhotně přiloženy desky tvořící oltář s menzou po celé délce soklu před křivcem. Údajně mramorový obklad čela a horní plochy nepochybně pochází z roku 1861, kdy byly původně barokní sochy Panny Marie a sv. Jana Evangelisty vyměněny za nové od E. Maxe.

Mimořádně zajímavý a překvapivý nálezkem představují zbytky parapetu po severní straně mostu v místech 1. a 2. pilíře, na nichž jsou osazena sou-

soší sv. Bernarda klečícího před Madonou (1. pilíř) a Panny Marie mezi sv. Dominikem a sv. Tomášem Akvinským (2. pilíř). Fragment staršího parapetu se dochoval jen díky baroknímu soklu obou sousoší pocházejících z prvního desetiletí 18. století, vystavěnému na severním zhlaví pilíře. Hmota soklu fragment přikryla, a tím v podstatě znemožnila jeho odstranění při mladších úpravách mostovky.

U 1. pilíře bylo v konkávní nico soklu odhaleno kvádrové zdivo spodní části parapetu, snad původního středověkého, jenž až do úpravy na sklonku 19. století probíhal přímo, bez přerušení (to ostatně dokládá dochovaná historická ikonografie). Kvádry jsou z pískovce, jenž je v tomto místě do značné míry degradován. Jeho původně vnější líc byl částečně očištěn, takže je zřejmé, že parapet zde probíhal v přímce. Vnitřní líc je nerovnaný, což svědčí o skutečnosti, že dlažba mostu se nacházela o něco výše. Tato situace byla nenávratně zničena při odstraňování starších vrstev mostovky v 70. letech 20. století, kdy byla k nahrubo osekávanému vnitřnímu líci natažena vrstva betonu vylehčeného keramzitem (obr. 10).

Obdobná situace byla odhalena i u 2. pilíře. Na počátku průzkumu jsme uvažovali dokonce o možnosti, že se zde dochoval podélný žlab, jímž odtékala voda ke korytům vyvedeným skrz parapetní zeď. Po začištění a detailním průzkumu se však ukázalo, že výžlabek je tvořen nálitkem betonu, vytaženým ke zbytkům starého parapetu, tak aby bylo možné položit svrchní izolační vrstvu (situace identická s pilířem č. 1). Zachištěním spáry mezi původním vnějším lícem parapetu a barokním zdivem soklu sousoší bylo potvrzeno, že byl hladký, přičemž kvádry byly přesně lícovány. Další sondáž nebyla možná ani vhodná pro kompaktní barokní zdivo soklu sousoší, kryjící vnější líc staršího parapetu.

Dále bylo zjištěno, že stávající konkávní prohmotí soklu bylo provedeno až na sklonku

19. století (v rozmezí let 1878–1890), přičemž desky obkladu byly podloženy smíšeným zdivem s naplocho kladenými cihlami. Potvrzují to jak nepravdělnosti spárořezy svrchní desky soklu sousoší, tak i cementová malta, pomocí níž byly přichyceny svislé desky obkladu. Přitom je pravděpodobné, že se svislými deskami obkladu bylo manipulováno při stavebních úpravách v 60. či 70. letech 20. století.

V I. mostním poli při severozápadním nároží Staroměstské mostecké věže (0. pilíř) byly při novodobém schodišti z Křižovnického náměstí, prořazeném v části staršího parapetu, odhaleny fragmenty odtokového žlabu (chrličce). Monolitický žlab tvořily dva bloky pískovce, vlastní chrlič a záklonová část, jejíž horní plocha byla nahrubo osekána do roviny. Patrně jde o podkladovou část dláždění vlastního chodníku, jenž byl vyvýšen nad dlažbou vozovky. Z dláždění zůstaly zachovány jen dva kusy žabáků z tvrdé vyřeliny, patrně diabasu. Jen jeden zůstal in situ, spojen maltou s koncem odvodňovacího žlabu, druhý byl odtržen a byl zalit v recentní betonové vrstvě (obr. 4).

Datace nálezu není jednoznačná, ale vzhledem ke skutečnosti, že bloky pískovce se žlabem spočívají ve vrstvě zazdívků barokního příkopu (viz dále) z roku 1688, jde s jistotou o datum post quem. Zpřesnění datace napomáhá půdorys a pohled na bránu z roku 1785, jenž zachycuje odlišný starší stav před stavebními úpravami z tohoto roku (obr. 8).

Pokud náskres souhlasí, pak jde o mladší úpravu, zachycenou podle všeho na Langweilově modelu Prahy z rozmezí let 1826–1834. Model ukazuje chodníky vyvýšené nad dlažbu vozovky, které

■ Poznámky

5 Průzkum zdiva jižního parapetu XI. mostního pole dosud nebyl dokončen.

2

3

4

5

6

7

Obr. 2. Praha, Karlův most, pohled na vnější líc jižního parapetu X. mostního pole směrem k východu. Snímek zachycuje 4.–6. řadu kamenů. 4. řada je zřetelně odtržena a posunuta za líc zdíva. Ačkoliv je blok ve svrchní řadě (4.) zřejmě středověkého původu, jeho osazení je nepochybně drubotné. Spočívá na zjevně recentním bloku 5. řady (božanovský pískovec). Odtržení svrchních 4 řad parapetu včetně cementové malty ložné spáry dokazuje drubotné přezdění.

Obr. 3. Praha, Karlův most, pohled na vnitřní líc jižního parapetu X. mostního pole. Snímek zachycuje 4. řadu kamenů parapetu, které člení výrazný ústupek. Ústupkem byly opatřeny i kameny novodobé, z božanovského lomu.

Obr. 4. Praha, Karlův most, pohled na fragment mohutných pískovcových bloků, tvořících chodník (či jeho substrukci) mostu na severní straně I. mostního pole před západním průčelím Staroměstské mostecké věže. Stav po začátcích povrchu. Vlevo horní část odtokového žlabu. V pozadí načervenalé bloky pískovce spodku barokního parapetu. Vnější líc tohoto parapetu zakrývá schodiště z roku 1847, zpřístupňující Křižovnické náměstí.

Obr. 5. Praha, Karlův most, pohled na náleзовou situaci na severní straně I. mostního pole před západním průčelím Staroměstské mostecké věže. Stav po sejmutí svrchních pískovcových bloků po fotogrammetrickém zaměření. Vlevo koryto odtokového žlabu, jehož vyústění za vnějším lícem parapetu bylo odsekáno v souvislosti se zřízením schodiště z Křižovnického náměstí (srovnej obr. 4). K čelní části žlabu přiléhá fragment dláždění vozovky mostu. Vpravo sokl severozápadního nároží Staroměstské mostecké věže, k němuž dohřívá fragment barokního parapetu (s kamenickou značkou B na vnitřním líci pravého kvádru). Celá situace spočívá na raně barokní zadržce příkopu před západním průčelím věže (viz obr. 6 a 7).

Obr. 6. Praha, Karlův most, pohled od severu do severní poloviny odhaleného raně barokního příkopu, jenž přetíná I. mostní pole před západním průčelím Staroměstské mostecké věže. Obě stěny příkopu vyzděny z cihel, dno tvoří naplocho kladené cihelné dlaždice. Vlevo skoro v celé výšce dochovaná východní skarpa lícující s hranou průčelí věže, vpravo protilehlá západní stěna, z větší části odstraněná při vkopu pro betonový žlab (na snímku vpravo nahoře za stojkou ležent). Na řezu je vidět novodobá keramzitbetonová a betonová výplň příkopu z poslední rekonstrukce mostu v 60.–70. letech 20. století.

Obr. 7. Praha, Karlův most, pohled od jihu do severní poloviny raně barokního příkopu, jenž přetíná I. mostní pole před západním průčelím Staroměstské mostecké věže. Podobu severního zakončení příkopu neznáme, neboť jej zaplňuje fragment zadržky z roku 1688, kdy byl příkop zrušen. Smíšené zdívo obsahuje fragmenty starší dlažby, bloků pískovce zřejmě středověkého parapetu, lomový kámen a cihly. Tato část historického zdíva nebyla při poslední rekonstrukci mostu ve 20. století odstraněna. Z jakého důvodu, není zřejmé.

jsou v pravidelných úsecích děleny příčně uloženými kamennými kvádry. Dochovanou část chodníku a fragment dláždění lze proto klást do rozmezí let 1785–1826/1834.

Začištění plochy po odstranění betonové vrstvy rovněž odhalilo fragmenty staršího parapetu, který se přimyká k západní straně věže při průjezdu. Dochované spodní dva bloky parapetu se nacházejí in situ. Vnější líc parapetu byl drubotně narušen v souvislosti se zřízením nového jednoramenného schodiště z plochy Křižovnického náměstí, přiloženého k severnímu boku mostu těsně za západním průčelím věže. Na vnitřním líci kvádrů je kamenická značka tvaru písmene B. Podle všeho jde o barokní část zábradlí, neboť se nacházíme v místech zakončení barokního příkopu na severní straně mostu (obr. 7).

Mimořádně důležitá je náleзовá situace před západním průčelím Staroměstské mostecké věže, kde byl při stavebních pracích (odbourání hlubokého příčného odvodňovacího betonového žlabu) objeven z větší části zachovaný raně barokní příkop, jenž v první polovině 17. století přetl I. pole mostu těsně před vstupem do průjezdu Staroměstské mostecké věže (obr. 6, obr. 7).⁶

Podle písemných pramenů existoval příkop s padacím mostkem již před rokem 1648, byl však při obléhání poškozen Švédy.⁷ Nehluboký příkop byl schematicky zachycen na bočním jižním pohledu na most z roku 1704, tedy v době, kdy již byl zasypán a zadrž (obr. 9).⁸

Příkop má obě protilehlé stěny vyzděné z cihel, přičemž plenta při průjezdu věže je zděna z naplocho kladených cihel, zatímco protilehlá skarpa je lehká konstrukce z cihel kladených na bok. Dno příkopu je vyzděno z naplocho kladených cihel. Západní skarpa byla částečně odbourána při vkopu pro betonový odvodňovací žlab. Větší část zadržky příkopu z roku 1688 byla odstraněna a příkop ve spodní části vyplněn keramzitovou hmotou, na kterou navazovaly mohutné vrstvy keramzitbetonu a svrchní vrstvy mostovky. Blok barokní zadržky zůstal z neznámých příčin zachován jen při severní straně příkopu. Z tohoto důvodu neznáme konstrukční podobu severního zakončení příkopu. Situace je nečitelná i proto, že vnější kvádrový líc byl v 19. století zakryt přiloženým jednoramenným schodištěm, propojujícím Křižovnické náměstí s I. mostním polem před západním průčelím Staroměstské mostecké věže.⁹

Odhalený příkop ve stávající podobě s cihelnou obezdívkou stěn však velmi pravděpodobně náleží až opravě mostu prováděné od roku 1650 Car-

lem Luragem.¹⁰ Existenci příkopu před rokem 1648 potvrzují písemné prameny. Hypoteticky uvažujeme o možnosti, že šlo o provizorně zřízenou fortifikaci z doby, kdy byla pražská města ohrožena postupem švédských vojsk.

V každém případě je zjevné, že opukové lomové zdívo bylo vylámáno druhotně, daná úprava tudíž v žádném případě nepatří původní středověké stavbě.¹¹

Zarážející je skutečnost, že ačkoliv byl příkop

■ Poznámky

6 Údaje čerpány z nepublikované a nestránkované archivní rešerše Pavel ZAHRADNÍK: *Karlův most. Stavebně historický průzkum. Dějiny objektu.* Praha 2005.

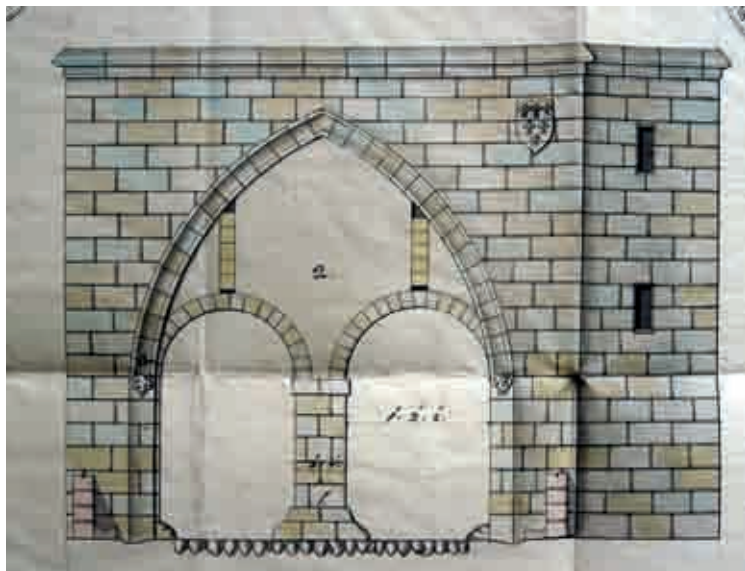
7 Tamtéž. V listině z roku 1688 se doslova praví: „... při nynějším spravování mostu pražského ten po obležení královských Starého a Nového Měst pražských od lidu švédského při bráně mostské blíž celnice vyzdvižený zdvihací mostek zkazen, to pak místo vyzděno a rumem vyplněno jest...“

8 Tamtéž. V roce 1704 se uvažovalo o opětovném zřízení příkopu před Staroměstskou mosteckou věží. Purkmistr a rada Starého Města po prohlídce místa řemeslníky píší: „Před časy sice přes příkop, hluboký jen asi 3,5 lokte, jenž se, jak ukazuje nákras pod písmenem A, nacházel v patě oblouku, vedly dva zdvihací mosty, které však kvůli tíži nikdy nemohly být zdviženy ... a i kdyby byly zdviženy, horní dva trámy by takový most vyzdvižly jen do poloviny, jak je také zaznamenáno na nákrasu pod písmenem B. Mezitím ale tento oblouk, v němž byl příkop, kvůli nečistotě a vodě, které se v něm hromadily, zvláště když všechny kvádry jsou jen z pískovce, trpěl velkou škodu, a to takovou, jak je dnes vidět na nákrasu pod písmenem C podle pronikající vlhkosti; proto Jeho Excellence pan z Kaysersteinu jakožto městský velitel blahé paměti povolil, aby byl tento příkop zasypán a zadrž...“ Opětovné zřízení příkopu bylo zamítnuto a celá situace se dochovala až do generální opravy mostu v letech 1965–1978.

9 Předpokládáme však, že na opačné, jižní straně byl příkop při poslední generální opravě vybrán až ke kvádrovému obkladu. Tato situace bude zdokumentována v průběhu probíhající opravy.

10 P. ZAHRADNÍK, cit. v pozn. 6. C. Lurago prováděl opravu Staroměstské mostecké věže od roku 1650. Poprvé je zmiňován v roce 1651. Nepochybně on je autorem úpravy průjezdu věže, kdy pod jeho západní hrotitý pas byly vloženy dva půlkruhové pasy sbíhající na středový pilíř (obr. 8). Nejspíše v souvislosti s těmito úpravami byl příkop znovu vyzděn, neboť nevykazuje žádné poškození způsobené švédským obléháním (srovnej pozn. 7).

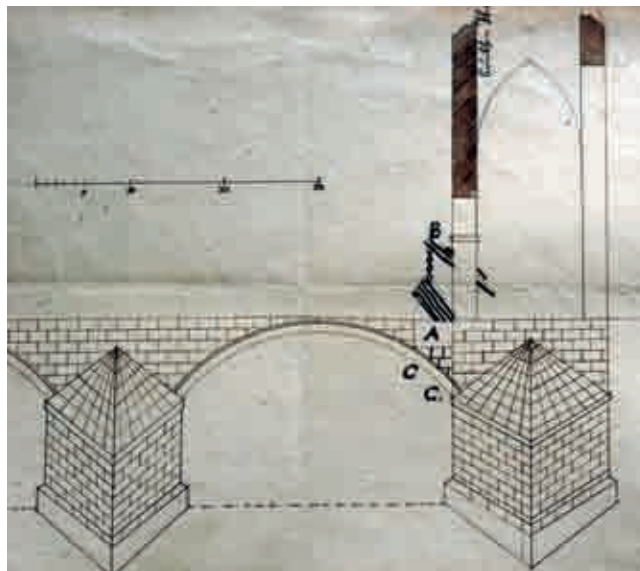
11 Tomu ostatně odporuje i původní orientace brány Staroměstské mostecké věže, která se evidentně uzavírala proti Starému Městu, nikoliv směrem na most.

8

Obr. 8. Praha, Karlův most, pohled na parter západního průčelí Staroměstské mostecké věže z roku 1785. Výřez z plánu F. L. Hergeta a F. Traxala. (Národní archiv, České gubernium – Publicum, kart. 945, sign. B XXXIII/1).

Obr. 9. Praha, Karlův most, řez Staroměstskou mosteckou věží s pohledem na úsek Karlova mostu s příkopem před západním obloukem průjezdu z roku 1704. (Národní archiv, Nová manipulace, sign. P 113/10).

9

při poslední opravě mostu z větší části vybrán, nebyl nijak dokumentován.

Jak již bylo zmíněno, byl příkop zrušen v roce 1688, nepochybně v důsledku jeho zanášení a pronikání vody kvádrovým obkladem oblouku. Barokní úprava brány v podobě vložených dvou valených pasů na hranolovém pilíři v ose průjezdu, jak ji zachycuje plán F. L. Hergeta, byla odstraněna až v roce 1785. Západní průčelí věže a jeho předpolí v I. mostním poli získalo současnou podobu během 19. století.¹²

V severní polovině průjezdu Staroměstské mostecké věže byla při stavebních pracích odstraněna vrstva betonu pocházející z poslední opravy mostu. Přitom byl odhalen cihelný kanál s elektrickým rozvodem, přiložený k severní zdi. Po odbourání kanálu bylo zjištěno, že při poslední opravě mostu byla k líci spodní řady kvádrového obkladu věže vytažena dehtová izolace. Působením dehtu v průběhu asi 30 let došlo k penetraci kamene ropnými deriváty do hloubky asi 2–3 mm. Důležitým a překvapujícím poznatkem z hlediska konstrukční vazby věže na O. pilíř mostu je skutečnost, že kvádrový obklad sestupoval jen nepatrně pod původní úroveň dlažby, přičemž její výšková úroveň byla se současnou v podstatě totožná. Potvrzuje to především horizont dochovaného lomového opukového zdiva (obr. 11).

Lomové opukové zdivo tvořící hmotu pilíře kontinuálně navazuje na vnitřní lomové zdivo věže. Kvádrový obklad stěn průjezdu věže byl osazen nejspíše až v době, kdy již byla položena dlažba průjezdu. Jak dokládají dnešní bloky pískovce, byly spodní kvádry obkladu často vyměňovány, patrně v důsledku opakovaného poškozování.

V O. poli před východním průčelím Staroměstské mostecké věže byl při bouracích pracích (odstraňování recentní betonové vrstvy) obnažen relikv spodní části původního středověkého parapetu na severní straně tohoto krajního východního pole nad mlýnským ramenem řeky. Mostní oblouk je dnes skryt mohutným zděným pasem z roku 1847, jenž vytváří podestu západní části Křižovnického náměstí. Stávající zábradlí náleží této úpravě, přičemž bylo založeno vně původního středověkého parapetu právě na nově vyzdřeném oblouku. Zjišťovací kopaná sonda na vnější straně zábradlí prokázala, že jeho základy spočívají na vrstvě násypu, která vytváří plochu náměstí. Spodní řady bloků zábradlí tvoří i druhotně použité bloky středověkého parapetu východního pole mostu.

Při vnitřní straně zmíněného novodobého zábradlí byla v celé délce původního východního mostního pole odhalena spodní část pískovcového kvádrového zdiva původního středověkého zábradlí. Relikty se v celé délce nezachovaly ve stejné výšce – směrem k věži je zdivo zachováno výše než v ploše klesající směrem do dnešního Křižovnického náměstí. Jde o spodní část parapetu, takže dochované řady nemají zarovnaný vnitřní líc, který je jen hrubě přisekávaný. K němu plynule přiléhá lomové opukové zdivo pojené vápennou maltou, které tvoří hmotu vlastního oblouku (obr. 12).

Průběh původního parapetu, respektive oba jeho líce, navazuje na spárořez na východní straně Staroměstské mostecké věže. Ukazuje se, že pů-

vodně byl parapet širší a patrně i vyšší než stávající po obou stranách mostu. Podle spárořezu byl ukončen v místě okosení soklu věže, což odpovídá historickému plánu z roku 1785 (obr. 13).

Závěr

Operativní průzkum a dokumentace během stávající opravy parapetů a mostovky Karlova mostu jednoznačně prokázaly nezbytnost provádění dokumentace této významné kulturní památky. Výsledky dále ukázaly, že většina starších historických konstrukcí a situací u mostovky i parapetů byla nenávratně zničena při poslední generální opravě mostu v rozmezí let 1965–1978.

Situace je o to žalostnější, že se doposud nepodařilo nalézt jakoukoli dokumentaci z průběhu stavebních prací. Těch několik fotografií (mimo chodem neoznačených a nedatovaných), které jsou uloženy ve fondech oddělení fotodokumentace a dokumentačních sbírek ústředního pracoviště NPÚ, naznačuje existenci významných nálezových kontextů především v případě mostovky. Přímo exemplárním dokladem absurdity je skutečnost, že raně barokní příkop, jenž přetal I. mostní pole před západním průčelím Staroměstské mostecké věže, byl objeven hned dvakrát: při poslední opravě a dnes. Během minulé opravy byla navíc vytěžena větší část zadržky, kterou byl příkop zaplněn po svém zrušení v roce 1688, ovšem bez

■ Poznámky

12 Schodiště na Křižovnické náměstí pochází patrně z roku 1848, kdy došlo ke konečné úpravě plochy náměstí vzniklé na nově vyzdřeném oblouku nad mlýnským ramenem, jenž byl přiložen ke koncovému východnímu poli Karlova mostu. Průčelí věže včetně sochařské výzdoby byla opravována ve dvou fázích v letech 1853–1854 a 1874–1882.

Obr. 10. Praha, Karlův most, šikmý pohled od západu na spodní část odstraněného středověkého parapetu při soklu sousoší I. pilíře severní strany (sv. Bernard klečící před Madonou).

Obr. 11. Praha, Karlův most. Detail soklu východního pasu severní strany průjezdu Staroměstské mostecké věže. Pod kvádrovým obkladem vystupuje nepochybně původní středověké lomové opukové zdivo, jehož současná úroveň (nižší než původní) je dána skutečností, že horní vrstva byla odstraněna při poslední rekonstrukci mostu a zčásti i v důsledku mladšího vkopu pro inženýrské sítě. Původní dlažba se nacházela pravděpodobně ve stejné nebo podobné výšce jako stávající (šikmý otisk nad tmavým pruhem dehtové izolace).

Obr. 12. Praha, Karlův most, pohled shora na náleзовou situaci při severním parapetu 0. mostního pole (parapet pochází z roku 1847). Na snímku nahoře spodní část soklu severovýchodního nároží Staroměstské mostecké věže, k němuž přiléhá původní kamenný parapet.

Obr. 13. Praha, Karlův most. Na líci soklu jsou zřetelné vertikální spáry původního středověkého parapetu, jenž byl odstraněn zřejmě až v roce 1847, kdy byl k severní straně 0. mostního pole přiložen mohutný cihelný oblouk dnešního Křížovnického náměstí.

pořízení jakékoli dokumentace. Dalším příkladem jsou bezpochyby načerno provedené vkopy pro inženýrské sítě do zdiva 0. pilíře v průjezdu Staroměstské mostecké věže, které prošly zdivem valečné klenby sklepa, jenž se nachází ve hmotě pilíře pod věží. O jejich poloze neměl nikdo ani tušení. Objevy byly až při odstranění horní betonové vrstvy v průjezdu věže.

Uvedené příklady jasně ukazují nejenom tehdejší a současné problémy památkové péče, ale rovněž nepochopitelnou rezignaci na průzkumovou a dokumentační činnost.

Výsledky operativního průzkumu a dokumentace prováděných při současné etapě opravy budou sumarizovány po dokončení stavebních prací. Následně se stanou jedním z podkladů pro zpracování komplexně pojatého stavebně-historického průzkumu, jehož uskutečnění bude možné až po plánované obnově celého pláště mostu. Jde tedy o dlouhodobý úkol v řádu let.

Limity budoucího průzkumu jsou zřejmé; vedle ryze technického zabezpečení přístupu k jednotlivým částem pláště mostu a kvalitního plánového podkladu, což bude muset zajistit investor, je to především otázka personální a časové náročnosti. Průzkum bude muset být veden po etapách, velmi pravděpodobně po jednotlivých mostních polích. Vzhledem k počtu bloků obkladu každého jednotlivého pole a pilíře mostu je nutné počítat

10

12

11

13

nejméně s měsíčním intervalem pro jeho dostatečné prozkoumání a dokumentaci. Je zřejmé, že personální zabezpečení průzkumu tohoto rozsahu nebude schopno zajistit jediné pracoviště NPÚ. Na průzkumu a dokumentaci budou muset participovat i další pracoviště s působností v Praze (územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, územní odborné pracoviště v hlavním městě Praze), a pravděpodobně i pracovníci dalších územních pracovišť, kteří se specializují na kamenné konstrukce a způsob opracování kamene. Jedině tak bude možné dostát obecně proklamovaným nárokům na šíři a kvalitu průzkumu.